Regioportret
vmbo en mbo in Utrecht

Ton Eimers en Karel Visser

Oktober 2004

CINOP
KENNISCENTRUM BEROEPSONDERWIJS ARBEIDSMARKT

Post adres: Postbus 1422
6501 BK Nijmegen
Bezoek adres: Toernooiveld 5, Nijmegen
Telefoon: 024 – 365 35 20
Fax: 024 – 365 34 93
E-mail: info@kenniscentrum-ba.nl

Aan de totstandkoming van dit rapport hebben gewerkt:
Ton Eimers, KBA
Karel Visser, CINOP

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK DEN HAAG

Regioportret VMBO en MBO in Utrecht / Nijmegen: Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt.
ISBN 90- 77202-09-9
NUR 840

© 2005 Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt, Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van KBA Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave iii

Inleiding 1

1 **Onderwijs** 2
1.1 Kengetallen 2
1.2 Vmbo 3
1.3 Mbo 5
1.4 Registratie 10

2 Jeugdzorgvoorzieningen 12

3 Jongeren en arbeidsmarkt 14
3.1 Kengetallen 14
3.2 Voorzieningen 15

4 Conclusies 18
4.1 Met betrekking tot voortijdig schoolverlaten 18
4.2 Met betrekking tot de ‘startkwalificatie’. 18
4.3 Met betrekking tot zicht op de doelgroep 19
4.4 Met betrekking tot samenhangende netwerken van voorzieningen 19
4.5 Met betrekking tot mogelijkheden op de arbreidsmarkt 20

Inleiding

Het regio- of stadsportret Utrecht gaat in op de problematiek van voortijdig schoolverlaten en de wens dat elke jongere een startkwalificatie behaalt. Het portret bestaat uit vier delen. De eerste drie gaan in op onderwijs, jeugdzorgvoorzieningen, en jongeren en arbeidsmarkt(voorzieningen). Het portret besluit met een aantal conclusies.

Het Regioportret is gemaakt op verzoek van de scholen voor vmbo, de ROC's en de gemeente Utrecht. Deze partijen zijn in 2004 een overleg gestart dat moet leiden tot intensieve samenwerking en concrete projecten om de uitval, met name in het mbo terug te dringen. De gemeente wil de scholen financieel steunen bij het opzetten en uitvoeren van projecten. De scholen hebben aangegeven graag tot een samenhangende en gezamenlijke aanpak te willen komen. Een objectieve analyse van de 'startsituatie' werd door partijen gewenst om meer concreet met projectvoorstellen aan de slag te kunnen.
Het Regioportret geeft een momentopname van de situatie in het najaar van 2004. Samenwerkende partijen in Utrecht benutten het portret en zullen naar mate hun activiteiten vorderen het portret laten vernieuwen.

1 Onderwijs

Er is een groot aantal voorzieningen dat bij moet dragen aan een situatie dat jongeren een startkwalificatie kunnen behalen en niet voortijdig de school of een werkend-leren traject verlaten. In dit hoofdstuk passeren de onderwijsvoorzieningen de revue: met name het vmbo (1.2) en het mbo (1.3). In paragraaf 1.4 komt het vraagstuk van de registratie van voortijdig schoolverlaten aan de orde.
Dit hoofdstuk begint met een aantal meer algemene kengetallen op het gebied van onderwijs.

1.1 Kengetallen

De stad Utrecht kent ongeveer 270.000 inwoners. Daarvan is 30% van allochtone afkomst (vooral Marokkanen en Turken). Van de Utrechtse jeugd tot 19 jaar is 42% van allochtone komaf. In de leeftijd van 12-18 jaar gaat het in totaal om ruim 15.000 jongeren in deze provinciehoofdstad.
De allochtone jongeren zijn oververtegenwoordigd in het vmbo, en dan vooral in de leerwegen bbl/lwoo en kbl.

Bij de overgang van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs trekt circa 20% van de Utrechtse jeugd naar een school in een randgemeente. In 2003 volgden 2250 Utrechtse leerlingen voortgezet onderwijs in een buitengemeente. In 2001 bedroeg dat percentage nog 16 procent; er is sprake van een geleidelijke toename. Dit verschijnsel wordt wel bestempeld als ‘witte vlucht’, hoewel daar enige kanttekeningen bij zijn te plaatsen. Van alle Utrechtse leerlingen die in een randgemeente voortgezet onderwijs genieten is 25 procent van allochtone komaf. Daarnaast vervolgt 60 procent van de schoolgaande jeugd uit de wijken Vleuten en De Meern haar schoolloopbaan in het nabijgelegen Woerden; wellicht dat hier in de toekomst verandering in komt vanwege nieuwe onderwijsvoorzieningen die in deze wijken nog moeten groeien.
De trek van jongeren uit randgemeenten naar de gemeente Utrecht is overigens groter: 2.500 leerlingen uit deze gemeenten volgen voortgezet onderwijs in de provinciehoofdstad; voor 25 procent bestaat deze populatie uit leerlingen die de evangelische school bezoeken (Utrecht: Monitor 2004).

Met de jaarlijkse, zogenaamde VOROC-aanpak wordt in Utrecht de overgang van voortgezet naar middelbaar beroepsonderwijs op leerlingniveau gevolgd. Uit de cijfers blijkt dat bijna alle jongeren die het voortgezet onderwijs verlaten zonder startkwalificatie doorstromen naar het mbo. Van de 1.565 schoolverlaters zonder startkwalificatie (maar in de meeste gevallen wel met een vmbo-diploma!) in 2003 stroomde 91 pro-

cent door naar het mbo. De overige jongeren gingen werken (3%), waren verhuisd of bleken onbereikbaar (3%), of kregen een traject aangeboden richting opleiding of werk (3%). Overigens blijkt dat het percentage doorstroom onder allochtonen iets lager ligt (89%), dan onder autochtonen (93%).

Het absolute verzuim onder volledig-leerplichtigen is een half procent; het verschijnsel 'dreigend schoolverlaten' anderhalf. In totaal gaat het om bijna 4 procent van de volledig leerplichtigen die om aandacht vragen in het kader van de Leerplichtwet; procentueel komt dit minder voor onder autochtone Nederlanders dan onder andere groepen (peiljaar 2003).
Het absolute verzuim onder partieel-leerplichtigen bedroeg in hetzelfde peiljaar bijna 9%; ruim 15% van de groep partieel-leerplichtigen kent/is een 'behandelzaak' (absoluut verzuim; signaalverzuim; dreigend schoolverlaten; leerplichtvrijstelling; vakantieverzuim). De groep Turkse jongeren binnen de categorie van de partieel-leerplichtigen scoort het best wat betreft de bedoeling van de partiële leerplicht, jonge Marokkanen binnen deze categorie het slechtst; de overige te onderscheiden groepen naar etniciteit, waaronder autochtone Nederlanders, nemen wat dit betreft een tussenpositie in.
Het risicoverzuim is vooral geconcentreerd in een aantal wijken van de stad Utrecht: het noordwesten van de stad Utrecht, de wijk Overvecht, het zuidwesten en zuidelijke deel van de stad. Daar ligt dit verzuim boven het Utrechtse gemiddelde van 3.8%. Deze wijken hebben over het algemeen een hoog percentage allochtone inwoners.

1.2 **Vmbo**

De stad Utrecht kent een aantal vmbo-scholen, dat inhoudelijk een dekkend aanbod kent wat betreft doorstroommogelijkheden naar het mbo en doorleerperspectieven voor de arbeidsmarkt. Schoolbesturen die betrokken zijn bij het vmbo en de gemeente Utrecht hebben in een regionaal arrangement afspraken gemaakt over adequate (toekomstige) huisvesting voor vmbo-scholen die beroepsgerichte afdelingen in huis hebben en over de spreiding van beroepsvoorbereidende programma's over deze vmbo-scholen. Deze scholen – redelijk verspreid liggend binnen de gemeente – zullen in principe een palet aan programma's dienen te kennen, met uitzondering van de vmbo-scholen die zich richten op een branche (b.v. Wellant College als verticaal aoc; branche grafimedia).

De theoretische leerweg van het vmbo wordt al dan niet in deze scholen met beroepsvoorbereidende programma's aangeboden en daarnaast in een categoriale school (vroegere mavo) en in avo-scholengemeenschappen. De realisering van brede vmbo-scholen is in de gemeente Utrecht niet echt van de grond gekomen en wordt momenteel als een gegeven aanvaard.

De demografische samenstelling van de Utrechtse bevolking is er wellicht mede voor verantwoordelijk dat de basisberoepsgerichte leerweg in het vmbo dominanter is dan de kaderberoepsgerichte leerweg. De aansluiting vmbo-mbo binnen de 'zuivere' vmbo-scholen met de kwalificeringsniveaus 1 en 2 is voor deze scholen dan minstens zo belangrijk als de aansluiting met de hogere niveaus in de kwalificatiestructuur van het bve-veld. Alle scholen die de basisberoepsgerichte leerweg in het vmbo aanbieden kennen ook leerwerktrajecten sinds een aantal jaren; werken en leren gaan dan samen in een praktijkgericht, gedualiseerd vmbo.

Binnen het vmbo is een zorgstructuur op bestuurlijk, beleidsmatig en uitvoerend niveau ontwikkeld, die tevens gekoppeld is aan het samenwerkingsverband vo-(v)so in de stad Utrecht. Binnen die zorgstructuur functioneren wat betreft het krijgen van jongeren op de goede leerplek onder meer

a. een permanente commissie leerlingenzorg als onder meer intermediair tussen scholen en de regionale verwijzingscommissie voor praktijkonderwijs en leerweg-ondersteunend onderwijs en de verwijzingscommissie voor het cluster 4 onderwijs; deze commissie kan ook ondersteunend werken naar de diverse vmbo-scholen. Deze commissie is erop gericht dat in principe elke leerling niet tussen en wal schip belandt;
b. zorgbreedtecommissies op vmbo-scholen waarin het gaat om het voorkomen van schooluitval ,het terugdringen van (school)ziekteverzuim en het optimaliseren van de interne zorgstructuur van het vmbo door sluitende registratiesystemen, optimalisering van de keten probleemsignalering – beoordeling – interventie/doorverwijzing. In deze commissies werken de school voor vmbo (diverse functionarissen), de onderwijshulpverlening (Stade PPI), de afdeling jeugdgezondheidszorg van de GGD, de jeugdzorg en de gemeentelijke afdeling belast met leerplichtzaken samen;
c. functionarissen binnen de vmbo-scholen die al dan niet voor een gedeelte van hun tijd werken aan de operationalisering en uitvoering van het 'zorgplan' binnen de verdere schoolontwikkeling. Om deze taken goed uit te voeren worden deze functionarissen getraind en professioneel ondersteund.

Ter additionele ondersteuning van de interne vmbo-zorgstructuur functioneren er wijknetwerken 12+, waarin problemen van individuele jeugdigen aan de orde komen. In deze netwerken werken wijkwelzijnsorganisaties/jeugdzorg, de afdeling leerplicht van de gemeente, de onderwijshulpverlening (Stade PPI), de jeugdgezondheidszorg en de politie samen, zo mogelijk aangevuld met andere typen organisaties. Daar gaat het om vroegtijdige signalering van (individuele) problemen, zodat zo spoedig mogelijk adequate hulp op maat voor jongeren kan worden geboden. In de leeftijdsgroep 12-18 gaat het om circa 5 procent van de jongeren, die 'gevalsbespreking' zijn in de wijknetwerken 12+; voor bijna de helft bestaat de besproken groep uit jongeren van Marokkaanse afkomst en voor 30% uit autochtone Nederlanders (peiljaar 2002); zie verder bij voorzieningen 'jeugdzorg'.

Op het vmbo aanpalende voorzieningen (of daarbinnen gesitueerd) zijn: praktijkonderwijs; scholen voor speciaal onderwijs (b.v. zmok), tussentijdse opvang voor schoolverlaters (TOV als opvangvoorziening voor vo-leerlingen), het WIL-traject ('werken is leren'als opvangvoorziening voor 14-20 jarige vso-leerlingen) en voor hen die sinds kort in Nederland zijn de internationale schakelklas.

De aansluiting vmbo-mbo staat sinds enkele jaren weer meer in de belangstelling. In het Utrechtse zijn convenantafspraken gemaakt binnen het Platform Midden Nederland om de samenwerking tussen vmbo en mbo te intensiveren: op bestuurlijk, beleidsmatig en uitvoerend (unit- of afdelings)niveau. Daarnaast bestaan er binnen de stad Utrecht gezamenlijke en bilaterale afspraken tussen ROC's en vmbo-scholen. In eerste instantie gaat het om het beter leren kennen van elkaar, dossieroverdracht wat betreft deelnemers en programmatische en doorstoomafspraken; geleidelijk aan verschuift het denken naar de ontwikkeling van doorlopende leerlijnen waarin de grenzen van instituties en onderwijstypen niet langer heilig behoeven te zijn: naar hybride flexzones vmbo/mbo, waarbij over en weer van elkaars aanbod gebruik kan worden gemaakt. Daarbinnen is het vmbo meer beroepsvoorbereidend van aard (komen tot keuzes) en het mbo beroepskwalificerend.

Het geheel overziende kan geconstateerd worden dat er een goede infrastructuur bestaat en verder wordt ontwikkeld binnen de eerste fase van het voortgezet onderwijs voor vmbo-leerlingen. Daarmee kunnen ook snel eventuele hiaten zichtbaar worden. De vraag is vervolgens: is de bestaande infrastructuur voldoende voor allen? Die laatste vraag dient hoogstwaarschijnlijk ontkennend beantwoord te worden: leerlingen die moeilijk handelbaar zijn (gedragsproblematiek) en geïndiceerd zijn voor praktijkonderwijs noch zmok kunnen tussen wal en schip vallen. De vraag of leerwerktrajecten binnen het vmbo voldoende garantie kunnen bieden om deze groep jongeren volledig te kunnen bereiken, is voorlopig niet positief beantwoord, zodat alternatieve trajecten van onderwijs-zorg-werk/stage (b.v. WIL-traject; project 'herstart') hoogstwaarschijnlijk geëigend blijven.

1.3 **Mbo**

Ruim 22.000 personen volgen een opleiding aan de twee ROC's in Utrecht[1], te weten ROC Utrecht (18.000 deelnemers) en ROC ASA (4.100 deelnemers). Het merendeel van de deelnemers is afkomstig van buiten de gemeente Utrecht. Voor niveau 1 en 2 geldt indicatief dat ongeveer een kwart uit de gemeente Utrecht komt, ongeveer de

1 ROC Utrecht is gefuseerd met ROC De Amerlanden tot ROC Midden Nederland. De cijfers in het Regioportret hebben uitsluitend betrekking op het (voormalige) ROC Utrecht. Voor de duidelijkheid wordt daarom nog de aanduiding ROC Utrecht gehanteerd.

helft uit de randgemeenten om Utrecht en de rest uit andere gemeenten. Het aandeel deelnemers uit de gemeente Utrecht op niveau 3 en 4 ligt waarschijnlijk (veel) lager dan een kwart.

Het is moeilijk om een scherp beeld te krijgen van het aantal voortijdig schoolverlaters in het mbo, dat wil zeggen het aantal jongeren dat zonder startkwalificatie het onderwijs verlaat. Er doen zich een aantal problemen voor:

- Scholen registreren wel hun ongediplomeerde uitstroom per opleiding, maar hebben niet of nauwelijks in beeld hoeveel van de ongediplomeerde opleidingsstakers daadwerkelijk het onderwijs verlaten dan wel (binnen de eigen school of elders) een nieuwe opleiding starten. Uit landelijk onderzoek is bekend dat eenderde tot tweederde van de opleidingstakers opnieuw met een opleiding begint. Overigens is wederom onbekend of deze doorstarters vervolgens wél hun opleiding met succes afronden.
- De startkwalificatie is bepaald op het niveau 2 in het mbo. Gediplomeerde uitstroom van niveau 2 heeft dus een startkwalificatie, maar dat geldt ook voor deelnemers aan een opleiding op niveau 3 of 4 die met goed gevolg de eerste twee jaar van hun opleiding hebben afgesloten. Opleidingsstakers op niveau 3 en 4 kunnen dus wel of niet het startkwalificatieniveau hebben bereikt. Bekend is dat het merendeel van de uitval evenwel optreedt in het eerste leerjaar. Precieze cijfers zijn er niet.
- Niveau 1 geldt formeel niet als een startkwalificatie, maar wel als een ‘erkend’ uitstroomniveau. Strikt genomen geldt niveau 1 voor de deelnemers aan die opleidingen als het hoogst haalbare niveau. Dat veronderstelt dat de toelating tot de opleidingen zodanig is dat uitsluitend deelnemers worden toegelaten voor wie niveau 1 het maximum is.

Los van de genoemde problemen blijkt het lastig om van de ROC’s actuele en vergelijkbare gegevens te ontvangen. Hierna presenteren we enkele kengetallen omtrent de deelname en ongediplomeerde uitstroom in het Utrechtse mbo. Gezien de voorbehouden en kanttekeningen die bij de cijfers moeten worden gemaakt (zie voetnoten), moeten de aantallen en percentages indicatie en niet als precieze opgave worden beschouwd. In de bespreking aansluitend op de tabel proberen we een genuanceerder beeld te schetsen.

Mbo-niveau	Aantal deelnemers[2]	Aantal ongediplomeerde uitstroom[3]	Percentage ongediplomeerde uitstroom
Niveau 1	265	106	40
Niveau 2	1.276	303	24
Niveau 3 / 4	4.223	437	10
Totaal	5.764	846	15

Niveau 1

Op de beide ROC's in Utrecht volgen ongeveer 900 jongeren een opleiding op niveau 1 (assistent-niveau). Daarvan zijn er ongeveer 250 afkomstig uit de gemeente Utrecht[4]. Het aanbod van opleidingen op niveau 1 is relatief groot (ROC Utrecht 18 en ROC ASA 3 opleidingen). De meeste opleidingen hebben een beperkt aantal deelnemers. Assistent-opleidingen met veel deelnemers zijn onder meer administratief medewerker, bouwplaatsassistent, horeca-assistent, assistent mobiliteitsbranche en winkelassistent.

Relatief veel van de niveau 1 deelnemers verlaten de opleiding zonder diploma. Het percentage ongediplomeerde uitstroom ligt op 40 procent, waarbij moet worden aangetekend dat bij ROC Utrecht, met veruit de meeste deelnemers op niveau 1, het uitval percentage nog iets hoger ligt (46%).

De assistent-opleidingen zijn in principe eindonderwijs en bedoeld voor deelnemers die het niveau 2 niet aankunnen. De opleidingen hebben in toenemende mate te maken met een 'zware' deelnemerpopulatie, met vaak meervoudige en ernstige problematiek. Hoewel de assistent-opleidingen formeel één jaar duren, is de opleidingsduur van veel deelnemers aanzienlijk langer.

In het verleden (en voor een beperkt deel nog steeds) werden de assistent-opleidingen ook wel benut als een schakeltraject naar niveau 2. Leerlingen met feitelijke of veronderstelde leertekorten werden eerst in niveau 1 geplaatst en vervolgens doorgeleid naar niveau 2. Dit 'oneigenlijk' gebruik van niveau 1 en de stapeling van opleidingen wordt steeds meer teruggedrongen.

2 Aantal deelnemers ROC Utrecht betreft alleen inwoners gemeente Utrecht jonger dan 19 jaar. Aantal deelnemers ROC ASA betreft alle deelnemers ongeacht leeftijd en woonplaats. ROC ASA inclusief locatie Vianen.

3 ROC Utrecht: aantal deelnemers per 1-10-02, aantal ongediplomeerde uitstroom per 30-9-03. ROC ASA: aantal deelnemers per 1-10-03, aantal ongediplomeerde uitstroom per 31-7-04. Het gaat om voorlopige cijfers van ROC ASA.

4 Nawoord december 2004: Uit meer recente cijfers blijkt dat het aantal van 250 een te lage schatting is. Het werkelijke aantal ligt op ongeveer 340, waarschijnlijk 10 procent van alle Utrechtse mbo-deelnemers.

Niveau 2

Het aantal deelnemers op niveau 2 in beide ROC's bedraagt ongeveer 3.300. Naar schatting ruim een derde daarvan (1.200) afkomstig uit de gemeente Utrecht. Circa 700 deelnemers volgen een BBL-traject. Bij ROC ASA volgt ongeveer 6 procent een BBL-traject.

Gemiddeld ligt het percentage ongediplomeerde uitstroom voor niveau 2 tussen 20 en 28 procent, maar per opleiding bekeken lopen de percentages verder uiteen. De opleidingen secretarieel medewerker en verkoopmedewerker bijvoorbeeld hebben een hogere uitval (boven de 30 procent). Overigens blijkt dat de ongediplomeerde uitstroom niet alleen tussen opleidingen verschilt, maar ook binnen een bepaalde opleidingen naar leerweg (bbl/bol) en naar school (ROC Utrecht of ROC ASA). Over de hele linie zijn de percentages ongediplomeerde uitval volgens de opgaven van ROC ASA lager dan die van ROC Utrecht, maar het blijft onduidelijk of de verschillen een gevolg zijn van 'technische' (registratie, meting, rekenwijze), of van inhoudelijke aspecten (deelnemerspopulatie, onderwijsaanbod, kwaliteit van onderwijs).

Niveau 3/4

Het merendeel van de mbo-deelnemers volgt een opleiding op niveau 3 of 4. Het aantal bedraagt meer dan 10.000. De ongediplomeerde uitstroom ligt lager dan bij de niveau 1 en 2 opleidingen, namelijk tussen 10 en 20 procent, met sommige uitschieters naar boven. De uitval bij de economisch-administratieve opleidingen ligt relatief hoger.

De ongediplomeerde uitstroom is, zoals gezegd, slechts een indicatie voor het aantal daadwerkelijke voortijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie.Landelijk kent het mbo een percentage opleidingsstakers van 35 procent. Uit landelijk onderzoek van de Inspectie blijkt dat het aantal deelnemers dat na het staken van de opleiding geheel stopt en zonder startkwalificatie het onderwijs verlaat naar schatting tussen 12 en 25 procent ligt. Op niveau 1 bedraagt de ongediplomeerde uitstroom voor de bol 38 procent en voor de bbl 20 procent. Op niveau 2 is de ongediplomeerde uitstroom, bol en bbl, 22 procent. (Inspectie, 2002) De hiervoor besproken percentages voor de beide Utrechtse ROC's liggen ongeveer op hetzelfde niveau, in aanmerking genomen dat driekwart van de niveau 1 deelnemers een bolleerroute volgt.

De drempelloze instroom in het mbo leidt tot problemen waar het gaat om jongeren met achterstanden of problemen. De mogelijkheid om leerlingen met leerachterstand (taal, wiskunde) of (tijdelijke) problemen op te vangen wordt gezocht in een integraal herontwerp van het onderwijs op niveau 1 en 2. Door andere vormen van leren te ontwerpen hoopt men de opleidingen meer adaptief te maken. Dit proces staat - enkele uitzonderingen daargelaten - nog in de beginfase. Daarnaast zijn er specifieke voorzieningen voor jongeren die niet in het reguliere onderwijsaanbod passen, zoals Do-It (zie hierna).

Het uitvalprobleem in het mbo, met name in het eerste leerjaar, is in belangrijke mate een vmbo-mbo-aansluitingsprobleem. Jongeren hebben moeite om de overgang goed te maken. Dat heeft te maken met studie- en beroepskeuzeverwachtingen, gaten of juist overlap in onderwijsprogramma's, verschillen in schoolklimaat en pedagogisch-didactische benadering en meer buiten het onderwijs gelegen factoren, zoals de privé-omstandigheden of het verstrijken van de leerplichtige leeftijd.
Het probleem manifesteert zich weliswaar in het mbo door hoge uitval, maar het is niet uitsluitend in het mbo op te lossen. Globaal worden twee soorten oplossingsrichtingen verkend:

- het zo goed mogelijk overbruggen van de kloof door verbetering van de informatie-overdracht (portfolio, monitoring, terugkoppeling) en wederzijdse afstemming (programma, stages, zorg),
- het dichten van de kloof door te komen tot integrale, gemeenschappelijke programma's.

Het laatste type oplossingen omvat onder meer het creëren van gezamenlijke opleidingen (niveau 1 in het vmbo) of meer breder, het creëren van een flexibele overgangszone tussen vmbo en mbo. Onder meer in de sector techniek wordt reeds enige tijd geëxperimenteerd met gemeenschappelijk gebruik van faciliteiten, gemeenschappelijke onderwijsvisie en doorstoomprogramma's.

Het vermogen om met probleemdeelnemers om te gaan wordt deels bepaald door het primaire onderwijsproces en deels door de parallel daaraan bestaande zorgstructuur. Geconstateerd kan worden dat de roc's zich de afgelopen jaren in toenemende mate bewust zijn geworden van de uitvalproblematiek en hebben geïnvesteerd in de begeleidingsstructuur. Op verschillende wijzen vormgegeven zijn er trajectbegeleiding, studieadvisering en diverse ondersteunende of remediërende programma's. Desondanks moet worden vastgesteld dat de zorgstructuur in het mbo in het algemeen nog onvoldoende is ontwikkeld. In vergelijking tot het vmbo ontbreekt het bijvoorbeeld aan structurele betrokkenheid van derden (jeugdzorg, maatschappelijk werk en ook ouders), multidisciplinaire diagnostiek (zorgadviesteams) en een samenhangend stelsel van signalering en verwijzing naar bovenschoolse opvangvoorzieningen (vgl. PCL). Gemiddeld genomen is daarnaast het bewustzijn wat betreft de uitvalproblematiek in het vmbo groter dan in het mbo. Het verschil in niveau van zorgstructuur in vmbo en mbo is extra problematisch omdat het de vorming van zogenaamde doorlopende zorglijnen bemoeilijkt. Rondom de inrichting van de leerwerktrajecten worden op dit punt evenwel positieve ervaringen opgedaan.

Ruim 20 procent van de mbo-deelnemers volgt een bbl-route. De combinatie van leren en werken leidt tot specifieke problemen en uitvaloorzaken. De werving van bpv-plaatsen, de matching van deelnemer en plaats, de coaching (ook in het bedrijf) van de deelnemers en de begeleiding van de leerbedrijven zijn een punt van voortdurende zorg. De situatie verschilt per sector en opleiding. Dat geldt ook voor de mate waarin

opleiding en bedrijven samenwerken. Er zijn voorbeelden van sterke sectorale samenwerking (bijv. grafimedia, zorg & welzijn), maar in het algemeen beperkt de samenwerking met bedrijven zich tot incidentele contacten rondom de beroepspraktijkvorming.

1.4 **Registratie**

De registratie ter voorkoming van voortijdig schoolverlaten bestaat uit twee hoofdcomponenten (Leerplicht en RMC) en twee moeilijke overgangen (vmbo-mbo en mbo-arbeidsmarkt).

- De *leerplichtregistratie* in Utrecht lijkt behoorlijk goed op orde. Er zijn geen structureel niet-meldende scholen, maar wel wordt gewezen op tijd die verstrijkt tussen het feitelijk optreden van het verzuim en de melding. Scholen proberen – vanzelfsprekend – bij geconstateerd verzuim eerst zelf actie te ondernemen, waardoor meldingen vaak niet binnen de wettelijk gestelde termijn plaatsvinden. Zo goed mogelijke afstemming tussen scholen en de sectie leerlingzaken van de gemeente (RMC/leerplicht), alsmede leerplichtconsulenten die preventief en pro-actief bij de scholen betrokken zijn lijken de beste oplossingsrichtingen.
- De *RMC-registratie* is sterk verbeterd, met name door steeds betere samenwerking met de beide ROC's. Geconstateerd wordt dat nog altijd het niet mogelijk is om alle gevraagde gegevens te leveren. Een probleem is dat de verschillende (deelnemer)registraties niet op elkaar zijn afgestemd. De komst van het wettelijke onderwijsnummer kan de gegevensoverdracht door scholen verbeteren. De invoering vraagt echter nog de nodige tijd en zal bovendien de aansluitingsproblematiek van de registraties niet geheel oplossen.
- Utrecht loopt landelijk voorop met de ontwikkelde *VOROC-procedure*. Het doel van de VOROC-procedure is het opsporen, registreren en indiceren van 16- tot 23-jarigen die niet in een traject richting startkwalificatie of naar arbeid zijn opgenomen. In 2003 zijn alle leerlingen die niet zijn doorgestroomd naar een vervolgopleiding gesignaleerd en bezocht en er is aan deze leerlingen begeleiding geboden.De screening draagt er belangrijk toe bij dat op de lastige overgang van vmbo naar mbo geen jongeren uit de boot vallen. Elders in het land worden nu vergelijkbare procedures opgezet. Behalve de registratie is de begeleiding een essentiële component in de VOROC-aanpak om jongeren die niet aan een mbo-opleiding beginnen alsnog naar het vervolgonderwijs toe te leiden. Ook door de koppeling tussen de leerplicht- en RMC-registratie is een relatief goed beeld ontstaan van de gehele groep van 12 tot ongeveer 19 jaar.
- Het belangrijkste knelpunt betreft de groep jongeren die het ROC zonder startkwalificatie verlaat (in de leeftijd van 19-23 jaar). Deze groep vindt gedeeltelijk werk en verdwijnt grotendeels uit het zicht van onderwijs en RMC. Een ander deel wordt werkloos en/of afhankelijk van een uitkering. Met name rondom deze groep functi-

oneert de samenwerking tussen ROC's, RMC, Sociale Dienst en CWI niet goed. Bij de instanties zijn nu enkele honderden jongeren in beeld. Aangenomen moet worden dat dit slechts een klein deel van de werkelijk groep is.

- Ter illustratie in Noord-Groningen stelde men, na intensieve samenwerking tussen genoemde partijen vast, dat het aantal voortijdig schoolverlaters driemaal hoger lag dan tot dan toe aangenomen. De landelijke RMC-cijfers wijzen in dezelfde richting: steeds betere samenwerking en registratie leidt tot aanmerkelijk hoger aantallen voortijdig schoolverlaters.

De gemeente Utrecht kende per september 2003 in het totaal 38.352 jongeren in de leeftijd tussen 12 en 23 jaar. Hiervan zaten er 16.500 nog op school en hebben er 4.300 een startkwalificatie behaald. Ruim 3400 jongeren bezitten met zekerheid géén startkwalificatie en van iets meer dan 400 jongeren is dit niet bekend. Tellen we deze groepen op dan komt dit neer op circa 10% van de jongeren tussen 12 en 23 jaar.
De resterende groep van ruim 13.700 jongeren vormt de zogenoemde 'nieuwe vestigers'. Voor het merendeel gaat het om jongeren die zich in Utrecht vestigen om aan een hogeschool of universiteit te gaan studeren. In dat geval betreft het voornamelijk jongeren mét een startkwalificatie. De gemeente Utrecht schat het percentage jongeren zonder startkwalificatie in de groep nieuwe-vestigers op ongeveer tien procent, dat wil zeggen circa 1.400 jongeren.
In Rotterdam bleek na onderzoek ongeveer 28 procent van de groep 'onbekenden' geen startkwalificatie te hebben. Voor Utrecht zou dat neer komen ongeveer 4.000. Voor Utrecht, met zijn relatief hoog opgeleide bevolking, is het percentage van 28% waarschijnlijk te hoog geschat.
Concluderend kan worden vastgesteld dat het aantal jongeren tussen 12 en 23 jaar zonder startkwalificatie naar alle waarschijnlijkheid boven de 5.000 ligt en dat nader onderzoek duidelijk zal moeten maken hoe groot de 'verborgen' problematiek, met name onder de 'onbekenden', werkelijk is.
Betere samenwerking op dit punt dient er niet alleen toe om het aantal voortijdig schoolverlaters tot 23 jaar in kaart te brengen. Het zal ook het ontwikkelen van een doelmatige aanpak van het probleem ondersteunen (zie hierna bij arbeidsnetwerken).

2 Jeugdzorgvoorzieningen

Zonder naar volledigheid te willen streven, schetsen we die jeugdzorgvoorzieningen die betekenis (kunnen) hebben voor het terugdringen van het verschijnsel voortijdig schoolverlaten. Daarbij gaat het zowel om afzonderlijke instituties maar meer nog om netwerken van organisaties.

De meeste jongeren in de leeftijd van 12-18/23 jaar groeien zonder (noemenswaardige) problemen op in de stad Utrecht. Daarnaast is er een kleine groep waarbij zich problemen manifesteren. Om deze problemen het hoofd te bieden en zo mogelijk tot een oplossing te brengen zijn lokale netwerken actief rondom individuele jeugdigen. Daarmee is er voor elke school een plek om een 'risicojongere' multidisciplinair te bespreken. De belangrijkste netwerken, waarin organisaties met elkaar samenwerken, zijn:

a. buurtnetwerk 0-12; daaraan besteden we hier verder geen aandacht;
b. zorgbreedtecommissies op scholen voor voortgezet onderwijs; zie hiervoor;
c. wijkhulpverleningsnetwerk 12+
   In de stad Utrecht zijn tien van deze netwerken actief, die elk een coördinator kennen en in stedelijk verband activiteiten, aanpak, methodiek, e.d. op elkaar afstemmen. Van de ruim 800 jongeren die jaarlijks subject van aandacht zijn, wordt circa 35% als 'nieuweling' ingebracht door de politie, 15% door de afdeling leerplicht, 20% door wijkwelzijnsorganisaties; ruim 30% is over meer dan één jaar een bespreekgeval in het netwerk. Vanuit het hulpverleningsnetwerk is er in bijna 20% van de gevallen contact met het justitienetwerk 'jeugd op districtsniveau'. De jongeren die in aanraking komen met dit wijkgebonden hulpverleningsnetwerk hebben veelal een meervoudige problematiek: 85% op politioneel of justitieel vlak; tweederde heeft problemen met school; 30% met ouders of verzorgers en eveneens 30% met een zinvolle vrijetijdsbesteding. Bij ruim 20% is sprake van een pscycho-sociale problematiek.
   De bedoeling van deze netwerken, waar vmbo-scholen met hun zorgstructuur dicht tegen aan liggen, is om tot een zo sluitend mogelijke aanpak van hulpverlening te komen door vroegtijdige signalering en hulp op maat die zo dicht mogelijk bij de jeugdige zelf georganiseerd wordt. Maandelijks komen de netwerkdeelnemers bijeen om te spreken over noodzakelijke interventies, zodat het feitelijke hulpaanbod op elkaar blijft afgestemd.
d. justitienetwerk, bestaande uit deelnemers als politie, jeugdzorg, kinderbescherming, (jeugd)reclassering en coördinatoren van de wijkhulpverleningsnetwerken 12+. Het gaat hier om een risicogroep in de leeftijd van 12-24 jaar, die vanwege het

plegen van een misdrijf via een proces-verbaal in aanraking zijn gekomen met politie en/of justitie.

d. arbeidsnetwerk voor werkzoekenden tot 23 jaar (zie hierna).

Terwijl, mede door de reorganisaties in de jeugdzorg en de vorming van de Bureaus Jeugdzorg, de contacten met het onderwijs aanzienlijk zijn verbeterd, zijn er enkele knelpunten te constateren:

- het wachtlijsten- of capaciteitsprobleem: de verbeterde signalering in het onderwijs en de intensievere samenwerking tussen onderwijs en jeugdzorg leidt ertoe dat enerzijds de vraag naar jeugdhulpverlening dringender wordt en anderzijds dat de verwachtingen bij het onderwijs zijn toegenomen wat betreft de jeugdzorg;
- in het onderwijs staat de startkwalificatie als ijkpunt voor onderwijs en leerlingenzorg centraal. In principe loopt die verantwoordelijkheid door tot de leeftijd van 23 jaar. De jeugdzorg kent evenwel een leeftijdsbereik tot 18 jaar. Dat bemoeilijkt het doortrekken van zorglijnen naar het mbo aanzienlijk.
- er zijn verschillende netwerken actief rondom jongeren in de stad. Het is niet altijd bij iedereen duidelijk hoe alle netwerken rondom jeugdzorg – onderwijs – arbeid zich tot elkaar verhouden en hoe de uitwisseling en afstemming tussen die netwerken plaatsvindt.

3 Jongeren en arbeidsmarkt

3.1 **Kengetallen**

Werkgelegenheid
De gemeente Utrecht heeft de afgelopen tien jaar een gestage groei van de werkgelegenheid gekend van meer dan dertig procent. De omvang van de werkgelegenheid bedraagt ruim 194.000 werkzame personen (cijfers 2002). Meer dan een kwart is werkzaak in de zakelijke dienstverlening (53.500 personen). Deze sector is in Utrecht de afgelopen 25 jaar bijna vertienvoudigd in omvang. Andere omvangrijke sectoren zijn de gezondheidszorg (27.000), de handel (24.000), het onderwijs (18.500) en de financiële dienstverlening (16.000). Sectoren zoals de industrie (8.800) en de bouw (8.200) nemen een relatief bescheiden plaats in. In de Utrechtse industrie zijn de grafische, nuts-, en voedingsmiddelenbranches dominant. Samengevat werkt 90 procent van de Utrechtse beroepsbevolking in de tertiaire of quartaire sector.

Beroepsbevolking
Utrecht heeft de hoogst opgeleide beroepsbevolking van Nederland: 58 procent heeft een hbo of academische opleiding (cijfers 1998). Utrecht kent daarnaast 57.000 studenten van universiteit of hbo.
Tegenover de hoogopgeleiden staat een veel lager aantal lager en middelbaar opgeleiden: 23 procent heeft een havo-, vwo- of mbo-diploma (het merendeel mbo), 9 procent heeft mavo of vbo en 9 procent heeft alleen basisonderwijs. Ongeveer 10 procent van de beroepsbevolking is tussen 15 en 24 jaar oud. In 2002 kende Utrecht een beroepsbevolking van circa 12.000 jongeren tot 24 jaar.

Structurele mismatch
De stad Utrecht kent een structurele mismatch tussen de beroepsbevolking en de werkgelegenheid. Die mismatch is zowel van kwantitatieve als kwalitatieve aard. In 2000 bedroeg de werkgelegenheid (vraag) 174.000 en de beroepsbevolking 118.000 (aanbod). Er bestond dus een vraagoverschot van 56.000 plaatsen. Dat tekort bestaat voor het overgrote deel uit vraag naar personen met een middelbare beroepsopleiding. Het tekort aan mbo-ers bedroeg in 2000 ongeveer 44.400, dat wil zeggen 62 procent van de vraag. Er was tevens een tekort aan laag opgeleiden (met alleen vmbo) van 15.700 en hoog opgeleiden met hbo (10.800).
Overigens is het niet zo dat de tekorten leiden tot evenveel openstaande vacatures. Een groot deel van de plaatsen wordt opgevuld door arbeidskrachten uit de regio (provincie Utrecht). Gezien de conjunctuuromslag mag verwacht worden dat de tekorten afnemen, maar de daling is ten opzichte van het totale aantal vooralsnog beperkt.

Indicatief is dat van de moeilijk vervulbare vacatures in Utrecht de helft ligt op mbo-niveau. De branches met de meeste vacatures zijn de zakelijke dienstverlening, de bouwnijverheid en de gezondheidszorg.

Jeugdwerkloosheid
In maart 2004 stonden 1.048 Utrechtse jongeren tot 23 jaar geregistreerd als werkzoekenden bij het CWI. De jeugdwerkloosheid, die sinds 1995 elk jaar daalde, is zoals verwacht kon worden in het afgelopen jaar weer gestegen. Het aantal steeg tussen maart 2003 en maart 2004 met 170 personen (+19%). De jeugdwerkloosheid nam onder vrouwen (+26%) sterker toe dan onder mannen (+14%). Ook in absolute cijfers zijn er nu meer vrouwen dan mannen onder de 23 jaar werkloos.
Van de groep werkzoekenden is 63 procent van Nederlandse afkomst. Onder deze groep is de stijging in een jaar tijd veruit het grootst (+33%). De groep werkzoekenden bestaat verder uit Marokkanen (190, stijging van +4%), Turken (64, +12%) en overige allochtonen (138, -4%). Relatief is de werkloosheid onder Marokkaanse jongeren het hoogst.
De Sociale Dienst heeft naar schatting 300-500 jongeren in haar bestand. Exacte cijfers zijn op dit moment niet bekend[5]. De Sociale Dienst werkt aan een bestandsanalyse om meer inzicht te krijgen.
Een derde van de werkzoekenden behoort tot de zogenaamde fase-4 categorie, dat wil zeggen tot de zeer moeilijk bemiddelbaren. Deze jongeren hebben een zeer grote afstand tot de arbeidsmarkt. Circa vijftig jongeren uit het bestand van de Sociale Dienst zijn dakloos.

3.2 **Voorzieningen**

Do – It
Do-It is een voorziening voor risicojongeren, voortijdig schoolverlaters en werkloze werkzoekende jongeren zonder startkwalificatie van 16-23 jaar. Do-It heeft de volgende kenmerken:
- ontwikkeling van nieuwe laagdrempelige, op praktische vaardigheden gerichte begeleidingsmethodiek en een zevental leerwerktrajecten binnen het onderwijs;
- ontwikkeling van een werkgeversnetwerk t.b.v. stageplaatsen en betaalde arbeidsplaatsen na afronding van de leerwerktrajecten;
- het bereiken en plaatsen van 300 tot de doelgroep behorende jongeren;
- uitstroom van deze jongeren naar een vervolgopleiding of betaalde baan;
- het verder versterken van de samenhang tussen onderwijs en arbeidsmarktbeleid op zowel beleidsmatig als uitvoerend niveau.

5 De Sociale Dienst schat zelf het aantal op 300-500. CBS-gegevens over de jaren 2002 en 2003 wijzen op hogere aantallen, resp. 540 en 750.

In het cursusjaar 2003-2004 heeft Do-It 135 cursisten weten te bereiken waarvan minimaal 110 uit Utrecht. In het evaluatieverslag noemt het ROC Utrecht een aantal knelpunten en verbeteracties op het gebied van de doelgroep, actoren, in-door-uitstroom-uitval, onderwijsaanbod en financiën. Een deel van deze knelpunten zal intern aangepakt worden, terwijl bij andere knelpunten andere instanties betrokken zullen worden (bijvoorbeeld Bureau Jeugdzorg, sectie Leerlingzaken (RMC/leerplicht), Arbeidsnetwerken).

MKB Regionaal Actieplan Utrecht
Samen met partijen uit het MKB willen partijen in de stad Utrecht 1.155 leerbanen realiseren voor vmbo leerlingen leerwerktrajecten, mbo onderwijsdeelnemers, voortijdig schoolverlaters en jeugdige werklozen. Het is de bedoeling dat het actieplan (looptijd 4 jaar) resulteert in een structurele communicatiestructuur tussen onderwijsinstellingen en bedrijven in de regio. Een gereguleerde werkwijze voor de 'arbeidsmarkt van leerbanen' is een belangrijk onderdeel daarvan.
Vooralsnog richten de activiteiten zich op het formeren van een stuurgroep en actieteam en de werving van een teamleider. Het is de bedoeling dat er medio 2004 een start gemaakt wordt, in eerste instantie met het opstellen van een activiteitenoverzicht en planning. Op relatief korte termijn wordt gestart met een zogenaamde 'leerflexpool', een fysiek loket gevestigd op het bedrijventerrein Overvecht. Het initiatief moet bijdragen aan een betere match tussen vraag en aanbod van leerwerkplaatsen.

Arbeidsnetwerken voor jongeren
Eind 2000 is de gemeente Utrecht gestart met de ontwikkeling van arbeidsnetwerken als onderdeel van de stedelijke netwerkstructuur. Het opstarten van de netwerken heeft tot doel om tot een betere afstemming en samenwerking in het begeleidingsaanbod te komen van de partijen die betrokken zijn bij de reïntegratie van jongeren. Het netwerk is medeverantwoordelijk voor het volgen van de jongeren die zijn ingebracht en het bewaken van de voortgang. Daarnaast heeft zij een signalerende functie wat betreft knelpunten op het niveau van de wijk. Werkzoekende jongeren onder de 23 jaar en werkloze jongeren zonder uitkering (bijvoorbeeld 17-jarige schoolverlaters, partieel leerplichtigen en zwerfjongeren) behoren tot de doelgroep van de Arbeidsnetwerken Jongeren.
Hoewel de Arbeidsnetwerken in potentie een belangrijke rol kunnen vervullen in het zichtbaar maken van de groep 'uitvallers' die nu buiten de registraties blijven (zie 1.2) functioneren de netwerken niet optimaal. De inzet en samenwerking van de participerende organisaties is niet toereikend en de verschillende rollen en verantwoordelijkheden van de ketenpartners zijn onvoldoende uitgewerkt. Er bestaat twijfel over de doelstellingen en doelmatigheid van de netwerken. Daarnaast is ook de samenwerking met andere partijen nog onvoldoende ontwikkeld (justitie en reclassering, ROC's). De sluitende aanpak Onderwijs (vormgegeven door RMC en het ROC) moet beter afgestemd worden met de sluitende aanpak Arbeid. Alhoewel er een vrij groot

aantal uitvallers zou moeten zijn die voor bespreking in het arbeidsnetwerk in aanmerking komen, zijn er geen aanmeldingen vanuit de ROC's. Er wordt gewerkt aan verbetering. Tegelijkertijd loopt er een onderzoek naar de ervaringen en verwachtingen van deelnemende partijen. Medio 2004 wordt besloten hoe het verder gaat met de Arbeidsnetwerken.

Het Perspectief
Het Perspectief is een werkgelegenheidsproject voor jongeren uit Noordwest Utrecht. Het gaat om een wijkproject dat gericht is op verbetering van de arbeidsmarkt en dat bij gebleken succes ook geïmplementeerd kan worden in andere wijken. Doelen van het project zijn:

- trajecten bieden voor jongeren gericht op verwerven van betaalde arbeid of het opdoen en behouden van werkervaring;
- de werkloosheid verminderen onder maximaal 30 jongeren (fase 1 tot en met 4);
- vacatures voor jongeren verzamelen bij bedrijven die gevestigd zijn in Noordwest;
- leerwerktrajecten creëren bij bedrijven die gevestigd zijn in Noordwest;
- vrijwilligersprojecten voor jongeren creëren waarbij het opdoen en behouden van werkervaring centraal staat.

4 Conclusies

4.1 **Met betrekking tot voortijdig schoolverlaten**

Uit de beschikbare cijfers blijkt dat het voortijdig schoolverlaten onder volledig leerplichtigen mede door de bestaande praktijk van signalering en melding relatief goed in beeld is. Het percentage uitval is relatief gezien beperkt, maar enerzijds gaat het bij de uitvallers om vaak ernstige problematiek en anderzijds is er verdere verbetering mogelijk op het gebied van uitvalpreventie en opvang van voortijdig schoolverlaters in het mbo

Verbetering is te realiseren langs twee lijnen:

- Voor een beperkte groep van 'risicoleerlingen' moet het aanbod van trajecten uitgebouwd worden. De bestaande capaciteit van onder meer praktijkonderwijs, zmok en leerwerktrajecten is niet toereikend. Afstemming tussen genoemde voorzieningen, alsmede met aanpalende, arbeidsmarktgerichte opleidingen en voorzieningen in het mbo en in de jeugdzorg, is noodzakelijk om een meer samenhangend aanbod te realiseren en om op stedelijk niveau greep te houden op de omvang en samenstelling van de populatie in deze speciale trajecten.
- Voor de grote groep van 'doosneeleerlingen' kan de aansluiting tussen vmbo en mbo nog sterk verbeterd worden, op de eerste plaats door verder in te zetten op versterking en verfijning van de bestaande (zorg)structuren. Op de tweede plaats kan nog aanzienlijke progressie geboekt worden wanneer de aansluiting tussen vmbo en mbo verbeterd kan worden. Daarbij moet bedacht worden dat initiatieven gericht op het overbruggen van de kloof (zie hiervoor) vooral effect hebben op de situatie voor de leerling in het mbo. Het versterken van de bovenbouw vmbo (programma's, buitenschools leren, competentiegericht leren, doorlopende leerlijnen, stapsgewijze studie- en beroepskeuze) komt beter tot zijn recht in een strategie van het dichten van de kloof, bijvoorbeeld door het integraal verbinden van vmbo en mbo in één onderwijsroute of -zone.

  Een specifiek punt van aandacht is daarbij de doorstroom vanuit de vmbo-theoretische leerweg naar het mbo. Een vraag die in samenhang met de doorstroom havo-mbo/havo-hbo bekeken zou moeten worden.

4.2 **Met betrekking tot de 'startkwalificatie'.**

Het aantal jongeren dat zonder startkwalificatie het onderwijs verlaat is hoog. Wat precies de aard en omvang van het probleem is, ook gemeten in zwaarte en ernst voor de individuele betrokkenen, is nog onvoldoende bekend, maar het is evident dat

de uitval in het mbo nog onaanvaardbaar hoog is. Oplossingsrichtingen worden gezocht in:

- herontwerp van het leren op niveau 1 en 2 (competentiegericht en praktijkgestuurd leren, deelnemergericht werken, inhoudelijk maatwerk en organisatorische flexibiliteit).
- uitbreiden van de zorgstructuur, zowel in de breedte (dekking, bereik) als diepte (multidisciplinair, 1e/2e-lijn) en het doortrekken van de zorgstructuur in vmbo en mbo.
- betere en snellere signalering en melding, zowel intern als naar derden.
- nauwe samenwerking met partners aan de uitstroomkant (RMC, sociale zaken, CWI, bedrijfsleven).

Zoals hiervoor aangegeven is voor de beperking van uitval in het mbo nauwe samenwerking met het vmbo vereist.

4.3 Met betrekking tot zicht op de doelgroep

De signalering en registratie tot en met de overgang naar het mbo is relatief goed. De signalering en melding van uitval in het mbo wordt beter, evenals de aansluiting met de RMC-registratie. De groep schoolverlaters uit het mbo is niet volledig in beeld is en met name degene zonder startkwalificatie. De samenwerking tussen ROC's, RMC, Sociale Dienst, CWI en andere betrokkenen is onvoldoende. Dat geldt zowel voor de registratie als voor de aanpak van het probleem. Elders in het land ontwikkelde werkwijzen kunnen wellicht benut worden (Waddenmodel, Route 23). Voorop staat dat partijen hogere prioriteit moeten geven aan het probleem: voor de groep ouder dan 18 jaar wordt het hebben van een startkwalificatie door een deel van de betrokkenen nog onvoldoende als een urgentie ervaren.

4.4 Met betrekking tot samenhangende netwerken van voorzieningen

Er zijn in Utrecht verschillende netwerken actief rondom jongeren vanaf 12 jaar. Deze netwerken zijn meer of minder succesvol, maar hebben in elk geval een groot bereik onder jongeren en instanties. Belangrijk zijn met name de netwerken op wijkniveau. De onderlinge bekendheid, samenwerking en afstemming tussen de netwerken kan beter. Dat geldt in het bijzonder wanneer de netwerken verschillende velden of disciplines bestrijken: tussen onderwijs, jeugdzorg, justitie en arbeid is de samenwerking nog niet optimaal.

4.5 **Met betrekking tot mogelijkheden op de arbeidsmarkt**

Utrecht is typisch een stad van hoogopgeleiden en hoogwaardige arbeid. Dit beeld is enerzijds reëel en anderzijds zeer misleidend. Het is reëel omdat inderdaad de beroepsbevolking uit relatief veel hoogopgeleiden bestaat en de werkgelegenheid voor een groot deel te vinden is in branches van zakelijke en financiële dienstverlening. Het beeld is echter ook misleidend, omdat het het zicht ontneemt op een zeer omvangrijk middensegment van de Utrechtse arbeidsmarkt waarvoor vooral arbeidskrachten met een middelbare beroepsopleiding worden gevraagd. Terwijl de cijfers eenduidig wijzen op een groot potentieel voor middelbaar en zelfs lager opgeleiden, lijken betrokkenen in het onderwijs en bedrijfsleven zich hiervan onvoldoende bewust. Tal van opleidingen en sectoren kennen traditioneel samenwerking en contacten met bedrijven en instellingen. Een initiatief als het MKB-banenplan zou hierin in principe verbetering kunnen brengen, maar de versterking van de fit tussen mbo-aanbod en arbeidsmarktvraag vereist aandacht over een breder front. Verkend zou moeten worden:

- waar het potentieel voor mbo-opgeleiden precies zit en welke partijen daarop benaderd kunnen worden,
- op welke wijze tot duurzame en meer wederkerige samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven gekomen kan worden en hoe bestaande good practices daaraan mogelijk kunnen bijdragen,
- hoe over een breed front tot een intensivering van de relatie tussen beroepsonderwijs en bedrijfsleven gekomen kan worden (bestuurlijk/managementniveau).